

in het oostelijke deel van Soedan nog eens extra aangezwengeld. Het hoge groeitempo van de steden in de regio staat aan de wieg van een aantal nijpende problemen die alle onder de noemer van de schaarste zijn te brengen. De stedelijke gemeenschapervaart dat aan den lijve, onder andere in oprijving van de huurprijs van woningen, verhoging van de voedselprijzen, overvolle stadsbussen, een tekort aan scholen en klasruimte, lange wachttijden bij de gezondheidscentra en vooral in moeilijkheden om werk te vinden dat een redelijk inkomen oplevert. Uiteraard houdt deze situatie de gemeederen sterk bezig. In de publieke opinie fungeren de vluchtelingen duidelijk als zondebok voor de moeilijkheden waarmee de steden te kampen hebben. De sluimerende onvrede heeft in enkele gevallen tot uitbarstingen geleid, zoals in de stad Gedaref waar in 1979 na een klein incident tussen een vluchteling en een Soedanees de opgekropte woede van de lokale bevolking zich ontladde en de wijk Raaba, waar veel vluchtelingen woonden, volledig is afgebrand. In elk geval kan de verhouding tussen beide bevolkingsgroepen enigszins gespannen worden genoemd. Mede daarom lopen de meeste vluchtelingen niet met hun positie te koop en doen ze alle moeite zich zo aangepast mogelijk te gedragen. In het overwegend islamitische Oost-Soedan is dit een zwaardere opgave voor de christelijke vluchtelingen dan voor de mohammedaanse.

Gedeeld armoede

Binnen de vluchtelingengemeen-

schap zijn de *jonge christenen* de voornaamste blikvangers. Zij zijn in belangrijke mate verantwoordelijk voor het negatieve beeld dat de Soedaneese bevolking van een vluchteling heeft. Het gaat hier om een groep jongeren die afkomstig is uit de grote steden in Eritrea en Ethiopië en een betrekkelijk hoog opleidingsniveau heeft. Met hun zelfbewuste, soms zelfs aan arrogantie grenzende optreden vestigen zij alle aandacht op zich. In hun gedrag en opvattingen zijn deze jongeren sterk verwesterd. Zij distantiëren zich openlijk van de traditionele Soedaneese leefwijze, hetgeen de autochtone bevolking een doorn in het oog is. Onder deze vluchtelingen is de bereidheid om zich aan te passen aan de gastsamenleving minimaal. Zij hebben hun hoop vrijwel volledig gericht op hervestiging in een westers land en beschouwen hun verblijf in Soedan nadrukkelijk als tijdelijk.

Nu is het op zich niet zo verwonderlijk dat de eerste generatie vluchtelingen zich niet vol enthousiasme inzet voor integratie in de Soedaneese samenleving. Hun gedachten zijn nog vervuld van de terugkeer naar het vaderland. Bovendien spreken de meeste vluchtelingen onvoldoende Arabisch en houden ze er andere gewoonten en gebruiken op na dan de Soedanezen. Derhalve is men in sociaal opzicht sterk op de eigen gemeenschap georiënteerd. Dat wordt nog versterkt doordat velen voor hun levensonderhoud zijn aangewezen op ondersteuning door lotgenoten. De werkloosheid onder de urbane vluchtelingen is hoog. En degenen die een

baantje hebben weten te bemachtigen weten vaak niet zeker of ze de volgende dag weer aan de slag kunnen. In vergelijking met de Soedanezen ziet men de vluchtelingen vaak in de baantjes met de laagste beloning en het minste aanzien.

Al met al is de inkomensbasis van de vluchtelingen dermate smal en fragiel dat alleen door het bestaan van een uiterst geraffineerd systeem van onderlinge hulpverlening, de individuele leden van de gemeenschap het hoofd boven water kunnen houden. Dit systeem van gedeelde armoede bestaat bij de gratie van de culturele traditie die voorschrijft dat behoeftige verwanten en vrienden geholpen dienen te worden. Hoewel aldus geen enkele vluchteling in de stad van honger omkomt, betekent dat natuurlijk niet dat iedereen gelijk af is.

Alcohol en prostitutie

Tot de meest kwetsbare groepen behoort een flink deel van de *vrouwelijke vluchtelingen*. Velen zien zich plotseeling genoodzaakt werk te zoeken. Soms is dat nodig omdat hun echtgenoot niet voldoende verdient om in de eerste levensbehoeften van het gezin te voorzien. Vaker nog gaat het om vrouwen die alleen staan voor de opgave een inkomen te bemachtigen voor zichzelf en hun eventuele kinderen. Zo'n situatie is bepaald geen uitzondering in de vluchtelingenmeenschap.

De mogelijkheden voor vrouwelijke vluchtelingen om werk te vinden in de steden, zijn beperkt. Huishoudelijke verplichtingen — met name de zorg voor kleine kinderen — noodzaken vrouwen veelal thuis te werken. Daarnaast worden ze keer op keer geconfronteerd met hun vluchtelingenstatus, die het werken in Soedaneese overheidsdienst uitsluit en problemen oplevert bij het verkrijgen van vergunningen. Bovendien zijn banen in Soedan nergens dik gezaaid.

In de praktijk komt het erop neer dat een enkeling terecht kan bij een bedrijf, in het onderwijs of in de gezondheidszorg. De meesten missen daarvoor echter de juiste opleiding of zijn het Arabisch en Engels onvoldoende machtig. Een groter aantal van de vrouwen vindt een baan in de huishouding bij een Soedaneese of buitenlandse familie. De overgrote meerderheid van de vrouwen is echter *'kleine zelfstandige'*. Onder deze noemer vallen allerlei baantjes, maar drie activiteiten vormen de hoofdmoot. In de eerste plaats is er de bereiding en verkoop van *injera*, platte pannekoeken van graan, die het voornaamste bestand-

Sommige vluchtelingen in de nederzettingen trachten enig inkomen te verwerven door een winkeltje te openen (Ben Broertjes)